

1- GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi III. Taraflar Konferansı 15 Kasım-26 Kasım 1999 tarihleri arasında Brezilya'nın Recife şehrinde yapılmıştır. Konferansa, Çevre Bakanlığında Müsteşar Yardımcısı Okan ÜÇER, Ziraat Mühendisi Sibel ÇAKAN, Orman Bakanlığı APK Kurulu Başkanlığından Orman Mühendisi Mehmet Şakir ÖZDEMİR, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Erozyon ve Ağaçlandırma Şube Müdürü Nuri Sümer, ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünden Jeomorfoloğ Dr. Ali Ümran KÖMÜŞÇÜ katılmışlardır.

2- SÖZLEŞMENİN KISA GEÇMİŞİ

Bilindiği üzere; erozyon, çölleşme ve kuraklık Türkiye dahil dünya ülkelerinin büyük bir bölümünde etkili olan ve global ölçekte mücadele ve işbirliğini gerektiren çok önemli birer çevre sorunudur. Çölleşme kavramına 1972 de Stokholm'de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı'nda ağırlıklı olarak değinilmiştir. Haziran 1992 tarihinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansında alınan kararlar çerçevesinde, BM Genel Kurulu'nun 47/188 sayılı kararı gereği "Önemli Derecede Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkeler-Özellikle Afrika İçin Uluslararası Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi" hazırlanması maksadı ile Hükümetlerarası Müzakere Komitesi (INCCD) oluşturulmuştur.

Öncelikli olarak, Afrika'daki çölleşmeye maruz ülkeler için hazırlanan sözleşme FAO'nun desteğiyle genişletilmiş ve sözleşme kapsamına Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler ile Kuzey Akdeniz Bölgesi olmak üzere 4 adet ek konulmuştur. Ülkemiz, 4 no.lu Kuzey Akdeniz Bölgesi Uygulama Eki'nde yer almaktadır. Sözleşmeyi Paris'te Türkiye adına 14-15 Ekim 1994 tarihinde yapılan toplantıda dönemin Çevre Bakanı imzalamıştır. Sözleşmenin Paris'te imzalanmasını müteakip Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin parlamentolarında onaylanması prosedürü başlamıştır. Yürürlük maddesi uyarınca, 50 ülke tarafından onaylanmasını takip eden 90. gün olan 26 Aralık 1996 da sözleşme resmen yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeyi şu ana kadar 144 ülke ve Avrupa Birliği onaylamıştır.

Sözleşme 21 Kasım 1996 tarihinde TBMM Çevre Komisyonundan geçerek, TBMM'de 11 Şubat 1998 tarih ve 4340 No.lu Kanunla kabul edilmiş; 14 Şubat 1998 Tarih 23258 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Daha sonra onay işlemi Sekreteryaya bildirmiş ve Türkiye 31.08.1998 tarihinden itibaren resmen taraf olmuştur.

Taraflar Konferansı, Sözleşme'nin en üst organıdır. Görev kapsamı çerçevesinde etkin uygulama için gerekli kararların alındığı yerdir. Özellikle ulusal, alt-bölgesel ve uluslararası düzeyde edinilen deneyimler ışığında ve bilimsel ve teknolojik gelişmelere dayanarak, Sözleşme'nin uygulanmasının ve kurumsal düzenlemelerinin işlerliğinin düzenli aralıklarla değerlendirmesinin yapıldığı, Taraflarca benimsenen önlemlere ilişkin bilgi değişimini destekleyen ve kolaylaştıran, raporları değerlendiren ve bağlı kuruluşlara rehberlik eden, gerek kendisinin gerekse bu kuruluşların iç tüzük ve mali kurallarını oybirliğiyle kararlaştırarak kabul eden mercidir. Gerektiğinde yetkin ulusal, uluslararası ve hükümetlerarası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve hizmetlerinden yararlanan ve onlarla işbirliği yapan organdır.

3-GÖRÜŞME VE TOPLANTILAR

BİLİM VE TEKNOLOJİ KOMİTESİ

Bilim ve Teknoloji Komitesi; Sözleşmenin 24 maddesinde yer alan hüküm gereğince, çölleşmeyle mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletmeye ilişkin bilimsel ve teknolojik konularda Taraflar Konferansına bilgi sağlamak ve tavsiyelerde bulunmak üzere Taraflar Konferansının bir

organı olarak oluşturulmuştur. Komite, ilgili uzmanlık alanlarında yetkin olan hükümet temsilcilerinden oluşmaktadır.

Bilim ve Teknoloji Komitesi (CST-III) Toplantısı 16 Kasım - 19 Aralık tarihleri arasında CST-II toplantısında belirlenen konu başlıkları çerçevesinde (ICCD/COP(3)/CST/1) sayılı belgeye uygun olarak, Bağımsız Uzmanlar Listesi, Referans ve Göstergeler, Geleneksel Bilgi, Erken Uyarı Sistemleri, Mevcut Networklerin Araştırma ve Değerlendirilmesi ve Gelecek CST-IV'ün İş Programı konuları görüşülmüştür.

CST'nin III. ncü Dönem Toplantıları Mozez Munemo (Zimbabwe) başkanlığında, Olanrewaju Smith (Canada), Carlos Valareso (Ekvador) ve Reza Hosseinpour Tawani (İran)'nin başkan yardımcılığında yürütülmüştür.

Bağımsız Uzmanlar Listesi

CST, bağımsız uzmanlar listesini daha geliştirmek üzere, (ICCD/COP/3/CST/14, Add.1 ve Add.1/Corr.1) sayılı belgeler uygun olarak tavsiyelerde bulunmuşlardır. Listelerde yer almak üzere sunulacak uzmanların cinsiyet ve disiplin açısından daha fazla bir dengeye ihtiyaç duyulduğu, Sekreteryaya ya dikta ettirilmiştir. Başkan Yardımcı Smith'in başkanlığındaki küçük bir çalışma grubunun delegelerin görüşleri ışığında hazırladığı draft karar CST tarafından onaylandı. Bağımsız Uzmanlar Listesi (ICCD/COP(3)/L.1) sayılı belge 25 Kasım 1999 tarihinde Taraflar Konferansınca değişiklik olmaksızın onaylandı. Bu kararda, Taraf ülkeler Sekreteryaya ya listeye ilave sunacakları uzmanların cinsiyet ve ilgili disiplinler açısından dengeli bir yapı göstermeye davet edilmişlerdir. Ayrıca uzmanların, geniş bir yelpazedeki disiplin kategorileri ile, her bir kategorideki spesifikasyonlara uygun şekilde belirlenmesine yönelik, disiplinler listesi karara ek olarak konmuştur. Sekreteryadan, güncelleştirilmiş elektronik formattaki uzmanlar listesini kesinleştirmesi, yıllık olarak bunların kağıda basılmış kopyalarının taraf ülkelere dağıtılması ve hazırlanan uzmanlar listesinin kullanımı hakkında CST-4'ün bilgilendirmesi istenmiştir.

Mevcut Ağların Araştırma ve Değerlendirilmesi

CST konuyu tüm hafta boyunca müzakere etmiştir. Sözleşmenin uygulanmasını destekleyecek mevcut ağların araştırma ve değerlendirilmesi Safha I (ICCD/COP(3)/CST/4) sayılı belge UNEP tarafından sunulmuş ve Safha II için öneriler takdim edilmiştir. Safha I' deki çalışmaya 15 kurumdan oluşan bir konsorsiyum dahil olduğu, mevcut ağlara 5000 soru anket formu gönderildiği, bu güne kadar 1500 cevap alındığı ve bunların Arizona Üniversitesi yönetiminde bir veri tabanına girildiği belirtilmiştir. Ayrıca, Safha II' nin Sözleşmenin uygulanmasını iyileştirecek ağların güçlendirilmesini dikkate alacağını vurgulanmıştır.

Taslak karar (ICCD/COP(3)/L.7), sadece Safha I ilişkin UNEP ile bağlayıcı bir antlaşma yapılması ile, Safha II'nin bir pilot yaklaşım gerektireceği konularının özellikle belirtilmesine ilişkin değişiklik önerileriyle birlikte onaylanmıştır. Kararda, Safha II'nin Güney Afrika bölgesine odaklanması belirlenmiş ve CST'nin dönem arası toplantısında onaylanmak üzere Safha II' nin İş Tanımının hazırlanması Sekreteryadan istenmiştir. Ayrıca, UNEP'ten Safha I' e ilişkin güncelleştirilmiş raporunu sunması ve Sekreteryanın Safha II'nin uygulanmasına yönelik ihale açmak üzere yetkili kılınması istenmektedir.

Referans Değerleri ve Göstergeler

CST , müzakerelerinde etkilenen ülkeler ile, önceki CST çalışmaları vasıtasıyla belirlenmiş göstergeleri kullanan diğer ülkeler deneyimleri üzerinde odaklanmıştır. Referans değerleri ve göstergelere ilişkin karar (ICCD/COP(3)/L.2) Taraflar Konferansı tarafından onaylanmıştır.

Bu kararda, Referans değerleri ve göstergelere konusunda açık konsültasyon sürecini bir yönlendirme komitesi gibi yönlendirecek bir panel vasıtasıyla önerilen göstergelerin etkilerini testinin başlatılmasını Taraf ülkelerden istemektedir. Karar ayrıca, bu göstergelerin kullanımının yanı sıra IV. Taraflar Konferansında Ulusal raporlarda kıyaslamalara imkan tanıyacak sayısal göstergelerin kullanımını motive etmektedir.

Geleneksel Bilgi

CST' nin tartışmaları, geleneksel bilgi konusunda sentez rapor (ICCD/COP(3)/CST2), geleneksel bilgi konusunda diğer sözleşmelerde yürütülen benzeri çalışmalarla bağlantı kurmak üzere yol ve yöntemler (ICCD/COP(3)/CST/3/Add.1), Kurak Ekosistemlerde Geleneksel Bilgi Konusunda Rapor (ICCD/COP(3)/CST/3/Add.2) ve Geleneksel Bilgi konusunda Panel Raporu (ICCD/COP(3)/CST/3) üzerinde yoğunlaşmıştır.

Geleneksel Bilgi konusundaki karar (ICCD/COP(3)/L.3) sayılı belge onaylanmıştır. Bu kararla, ilgili enstitülerle daha yakın çalışma işbirliğini geliştirmeyi ve, çevre konusundaki sözleşmelerin odak noktaları arasında bağlantıyı güçlendirmeye sözleşmelerin uygulanmasına yönelik eylemlere ilişkin bilginin dağıtımının kolaylaştırılmasını içeren da işbirliği vasıtasıyla bir sinerjiyi açığa çıkarmayı Sekreteryadan istemektedir.

Taraf ülkeler, NAP uygulanmasında geleneksel bilginin nasıl kullanıldığına ilişkin olarak ulusal raporlarında yer vermelerini istenmektedir. Ayrıca karar, ulusal odaklarınca geleneksel ve modern bilgi arasında ilişkilendirmeyi ölçmek; iş programlarında Sekreterya tarafından oluşturulmuş mekanizmalar vasıtasıyla geleneksel ve modern bilginin kombine edilmesi, çevresel değişimler ışığında geleneksel bilginin sosyo ekonomik ve ekolojik faydalarını değerlendirmek üzere kullanılacak, kriter ve göstergeler konusundaki geleceğe yönelik çalışmalar paralelinde daha uygun kriterleri geliştirecek bir panel oluşturmaktadır.

Bölgesel gruplarca Panel'e İran,Suriye, Ermenistan, Romanya, Mali, Kongo, İtalya, İsveç, Küba ve Peru'lu uzmanlar aday olarak belirlenmişlerdir.

Erken Uyarı Sistemleri

Sekreterya, mevcut deneyimler ve erken uyarı sistemleri konusunda çalışan enstitüler ilişkin dokümanı (ICCD/COP(3)/CST2), takdim etmiştir. Tartışmalar erken uyarı sistemleri ve oluşturulacak uzmanlar panelinin iş tanımı üzerinde odaklanmıştır. Panelin iş tanımını hazırlamak üzere kurulan çalışma grubuna Türk delegasyonundan Dr. Ali Ümran Kömüşçü ve Şakir Özdemir katılmışlar ve bizzat iş tanımıyla ilgili tartışmalara iştirak etmişlerdir.

Bölgesel gruplarca Panel'e Japonya, Çin, Tanzanya, Cezayir, Moldavya, Gürcistan, Almanya, Arjantin ve ülkemizden (Delegasyonumuz üyesi Dr Ali Ümran Kömüşçü) uzmanlar aday olarak belirlenmişlerdir. Karar, panelin ulusal raporlar ve bölgesel forumlarda ortaya çıkan özellikle veri toplama, erişim ve entegrasyonu; UNDNDR'in işbirliğinde kuraklık ve çölleşmenin değerlendirilmesi ve önceden belirlenmesi ve; erken uyarı sistemlerinin aplikasyonunda son

kullanıcılara bilginin dağıtımı gibi teknik konuların gözden geçirilmesi ve açıklığa kavuşturmasını belirtmektedir. Ayrıca karar , enstitüleri paneli desteklemek üzere uzman ve referans materyallerin temin etmeye davet etmekte ve Sekreteryadan panelin çalışmalarını kolaylaştırmasını istemektedir.

CST, Erken Uyarı Sistemlerine ilişkin yenibir ağ oluşumu tartışmalarında, Türk delegasyonu,yeni oluşumlar yerine mevcut enstitü ve kurumlardan yararlanılması gerektiğine dikkat çekmiş ve bu öneri Hollanda delegasyonu tarafından da desteklenmiştir. Ayrıca CST, Erken Uyarı Sistemleri Panelinin iş tanımı tartışmaları sırasında orijinali Decision COP(3)/CST/6 sayılı dökümanında yer alan Early Warning Systems başlıklı iş tanımının Karar 1, c. maddesinde "appropriate response mechanisms" ibaresi delegasyonumuz tarafından teklif edilmiş ve olumlu karşılanarak iş tanımına eklenmiştir. CST, erken uyarı sistemlerine ilişkin Kararı (ICCD/COP(3)/L6) sayılı belge bazı değişikliklerle Taraflar Konferansı tarafından Plenary toplantısında onaylanmıştır.

CST IV Gelecek İş Programı

Delegeler, görüş birliğiyle,geleneksel bilginin uygulasyonu, toprak ve su yönetiminin gözden geçirilmesi, göstergeler, erken uyarı sistemleri ve NAP'ların etkin bir şekilde uygulamaya aktarılması için toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetiminin değerlendirilmesi konusunun belirlemişlerdir.

Ayrıca, Kuzey Akdeniz Bölgesi Uygulama Eki (A4) toplantısında ele alınan daha sonra İtalya Delegasyonunca üstlenilerek, delegasyonumuzun desteği alınarak ve Avrupa Birliği adına ilave bir madde sunulmuştur. İlave edilmesi arzulanan görüş; I. Taraflar Konferansı 11 Kararın 18 paragrafına uygun şekilde, revize sürecine bilimsel ve teknik destek sağlamak üzere, Asya ve Latin Amerika Bölgeleri uygulamalarına ilişkin ülke raporlarını gözden geçirilmesi için CST IV' e imkan tanınması önerisi getirilmiş ancak, görüş kayıt edilmekle birlikte karara eklenmemiştir.

CST'nin gelecek dönem çalışmalarına ilişkin Karar (ICCD/COP(3)/L8) sayılı belge ile, Taraflar Konferansı tarafından onaylanmış ve öncelikli konular olarak; diğer sözleşmelerdeki yapılmış tamamlayıcı çalışmalarda dikkate alınarak, geleneksel bilginin uygulasyonu, referans değerler ve göstergeler, NAP'ların etkin bir şekilde uygulamaya aktarılması için kurak rejyonlardaki sürdürülebilir toprak ve su kaynaklarının yönetiminin izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik erken uyarı sistemleri belirlenmiştir. Ayrıca CST IV, referans değerler ve göstergeler, geleneksel bilgi ve erken uyarı sistemlerinin de dahil olduğu CST III gündemini de tartışmaya açacaktır. Taraflar Konferansı kararlarını gözden geçirilmesi ve CST IV çalışmalarının planlanması ve organize edilmesi için en az bir tane dönem arası CST toplantısının düzenlenmesi istenmiştir.